

Naționalismul în muzică

În secolul XIX, odată cu intensificarea sentimentelor naționale, unii compozitori europeni au scris o muzică menită să reflecte experiențele propriilor națiuni. Deseori se inspirau din cântecele tradiționale și din tonalitățile dansurilor populare.

Naționalismul a reprezentat una dintre cele mai puternice forțe care au marcat Europa secolului al XIX-lea și care a cauzat mișcări revoluționare și retragerea a numeroase granițe. Și compozitorii, la rândul lor, au fost influențați de acest spirit, mai ales dacă aparțineau unui popor care tocmai devenise conștient de moștenirea sa națională sau care se simțea oprimat politic sau cultural. De exemplu, cehii și maghiarii erau supușii Imperiului Austriac, în vreme ce Polonia și Finlanda figurau printre dominioanele îndepărtate ale Țării ruse.

Inspirația națională

Doi dintre cei mai mari compozitori romantici s-au lăsat și ei cuprinși de sentimentele naționale, cu toate că acestea nu le-au marcat întreaga operă. Frederic Chopin (1810-1849), de origine poloneză, și-a petrecut întreaga sa viață la Paris unde a compus și a devenit faimos ca pianist de mare virtuozitate dar sentimentele sale față de patrie i-au rămas întreg; mazurcile și polonezele erau inspirate direct din dansurile populare poloneze și, conform legendei, turbulenta sa operă, *Studiu revoluționar*, a fost compusă în furia și tristețea profundă provocată de suprimarea sângeroasă a revoluției poloneze din 1831.

Compozitorul maghiar Ferencz (Franz) Liszt (1811-1886) a fost un alt artist de talie internațională. El a compus celebra *Rapsodie maghiară* și alte poeme simfonice cu caracter "național", dar inspirate, se pare, mai mult din muzica țiganilor decât a propriului său popor.

Naționalismul muzical era mult mai des întâlnit la compozitorii ruși. Rusia reprezenta o mare putere imperială, însă o anumită rămânere în urmă a determinat clasa conducătoare să negligeze tradițiile naționale: nobilimea rusă vorbea francezește și patrona, cu precădere, literatura și muzica vestică sau în stil vestic. Reacția împotriva acestei atitudini a fost condusă de compozitorul Mihail Glinka, cel care a compus *O viață pentru țară* (1836) și *Ruslan și Ludmila* (1842), primele opere care prin teme erau specific rusești și care erau cântate în limba țării.

Glinka a fost ridiculizat pentru că a compus "muzică pentru birjari" și bătălia a fost câștigată mult mai târziu, în decursul secolului, de

Frontispiciul decorativ al partiturii operei lui Glinka *Ruslan și Ludmila* (1842). Glinka (1804-1857) a fost primul mare compozitor rus. Operele sale au teme naționale și se inspiră din muzica și dansul popular rusec. Partiturile erau disponibile auditoriului pentru ca în timpul spectacolului să poată fi consultate.

Nikolai Rimski-Korsakov (1844-1908) a rescris o mare parte a operei sale timpurii. El s-a inspirat deseori din legendele populare și le-a rescris pentru a le conferi o prezentare mai contemporană. În opera *Cocoșul de aur* exista un decor ca cel prezentat aici și care avea morala conform căreia regele care promite recompense pentru serviciile care i se fac va pieri dacă nu va plăti.

către compozitorii "puternici". Grupul acestora era format din cinci personalități care nu doar au compus muzică "naționalistă" dar au și dus o adevărată campanie de presă pentru a o promova și care au înființat propria lor "Școală Liberă de Muzică", la concurență cu Conservatorul din St. Petersburg. Până la înființarea conservatorului, în 1862, în Rusia nu exista posibilitatea unei pregătiri muzicale și majoritatea compozitorilor "puternici" compuneau doar în timpul liber, ei având, de fapt, alte servicii oficiale.

Cu toate acestea, grupul includea trei mari personalități: Alexander Borodin, Nikolai Rimski-Korsakov și Modest Mussorgski. Opera *Prințul Igor* a lui Borodin (reprezentată pentru prima dată postum, în 1890) evocă un episod plin de culoare din trecutul medieval al Rusiei, cu influențe orientale, simțite în *Dansuri Poloviene*. Cel mai cunoscut însă a fost Mussorgski, a cărui operă *Boris Godunov* (1874), saturată cu melodii și istorie rusească, este o capodoperă mondială și națională. Marele compozitor rus, reprezentant al generației care a urmat, Piotr Ceaikovski, a compus în stilul european tradiționalist, cu toate că un număr de opere, printre care *Evgheeni Oneghin* (1879), sunt localizate în Rusia.

Sentimentele înălțătoare

Sentimentul național era foarte puternic și în rândul cehilor, ca o reacție împotriva dominației germane. În același timp, marea tradiție muzicală germană – mai ales cea simfonică – avea o valoare care nu ținea cont de loialitatea națională și care acționa ca un magnet pentru toți marii compozitori. Marele compozitor de muzică simfonică Antonin Dvorak, la fel ca rusul Ceaikovski, a compus în spiritul acestei tradiții și chiar și operele lui mai ne semnificative, cum ar fi *Dansurile Slavone*, sunt influențate doar în mică măsură de muzica populară cehă. Un compozitor mai în vârstă, Bedrich Smetana, era însă un patriot ardent, care a luat chiar parte la revolta din 1848 împotriva aus-

Opera compozitorului scandinav Jean Sibelius (1865-1957) evoca pustietatea și izolarea peisajului finlandez, captând imaginația naționaliștilor finlandezi.

trierilor și a fost obligat să petreacă mai mulți ani în exil. El a înființat o școală națională care aborda teme influențate de stilul popular, folosind limba cehă și pentru opere sau lucrările corale. Moștenirea lăsată de el include cele șase poeme simfonice numite *Tara mea* (*Ma Vlast*) (1874-1879) și opere folclorice comice cum ar fi *Mireasa vândută* (1866).

Prima muzică tipic scandinavă a fost compusă în țări în care sentimentele naționale au fost provocate de dominația străină. În Norvegia, ocupată de Suedia până în 1905, Edvard Grieg a utilizat temele folclorului norvegian în suitele sale *Peer Gynt* și în *Concertul pentru pian în A minor*, opere care l-au făcut celebru. Finlanda, provincie rusească până în 1917, l-a produs pe Jean Sibelius, care a dat poemelor simfonice și suitelor sale titluri cu conținut național. *Finlandia* (1899), operă compusă ca o alegorie patriotică, a cauzat un mare scandal și a fost chiar interzisă pentru un timp de autoritățile rusești. Fără a face apel în mod direct la temele muzicale populare, Sibelius a compus opere care evocau lacurile pustii și zăpezile, caracteristice peisajelor finlandeze.

În jurul lumii

Impulsul naționalist a atins intensitatea maximă în secolul al XIX-lea, dar el s-a manifestat și mai târziu, în Spania (Albeniz, Granados, de Falla) și Ungaria (Bartok, Kodaly). Mai apoi, în secolul al XX-lea, un nou sunet distinct, englezesc ("grădina Angliei"), a început să se facă auzit în mod curent în lucrările lui Sir Edward Elgar (1857-1934) și în ale altor compozitori. Mai recent, în Statele Unite ale Americii, compozitori ca Aaron Copland (1900-1990) au dorit să însufle operele lor un nou stil, american, inconfundabil.

Edvard Grieg (1843-1907), prezentat aici alături de soție, a revigorat literatura și muzica populară norvegiană.

BORIS GODUNOV

Această scenă din opera *Boris Godunov*, de Mussorgski, rezumă spectacolul măreț al Rusiei secolului al XVI-lea. O cronică a înălțării și declinului uzurpatorului Boris, opera este profund "națională" prin atmosfera pe care o creează și prin utilizarea liniei melodice și a ritmurilor specific rusești. Ea a constituit și un progres muzical datorită inovațiilor armonice. A existat tendința ca aceste armonii noi să fie considerate drept simple greșeli ale unui amator autodidact. Piesa originală, a cărei primă reprezentare în străinătate a avut loc în anul 1935, a fost recunoscută, treptat, drept cea mai mare operă rusească.

